

проф. Андрей Пантев

На 22 септември 1908 г. най-сетне свалихме психологическите фесове от нашите глави. Най-сетне са си отдъхнали на небето нашите революционери, мъченици и книжовници. Най-сетне стояхме наравно с другите европейски държави и това, което наричаха още тогава „българско чудо“, получи поредното потвърждение.

Какво е независимост?

Никой не можеше да подценява и дори да унижава българската държава, та макар и по формални причини и обстоятелства. Най-важното най-сетне не бяхме васално трудитарно княжество, зависещо от Портата.

С едно копче в Интернет сега можем да проследим събитийната верига по време на обявяването и утвърждаването на нашата независимост. Фактологията е разнообразна, богата и лесна, но какво е особеното в тази наша празничност. В крайна сметка, всички балкански държави са осъществили това събитие приблизително по същия начин. Но с идейното и психологическо осмисляне на тази дата има още път за извървяване. Изисканите читатели на „Роден глас“, надявам се, разбират, че 22 септември 1908 г. не е само рутинно събитие, отхвърлило и последните вериги на османското владичество. Това е празник не само в политическо, административно и национално отношение. Това е и разбирането за независимост и в мисленето. Пред Деня на Независимостта, ние остро усещаме словесната инфлация, която доминира света и се е развихрила над нас. Колко думи вече са загубили първоначалния си смисъл? Колко от тях са уморени от употреба и злоупотреба? Ние също удобно подминаваме истината, че в подалечното минало като правителство и държава сме правели не по-малко съдбоносни грешки в независимите

си политически решения, отколкото, когато сме ги предприемали в условията на подчинение. Днес, същинска и абсолютна независимост няма. Като при всяка оценка на миналото, и днес ни трябва сравнение.

И САЩ имат, макар и често декоративна, потребност от съюзници. В партийно-парламентарен смисъл план независимост се налага като предизвикваща усмивка принадлежност. Икономистите казват, че сега не можеш да произведеш един молив, без да си зависиш от друго. А все пак независимост може да има. В мисленето. Но там като че ли независимостта е най-дълбоко поразена. Следва да харесваме онова, което е стандартизирано като добродетел или порок. Приличаме на онези деца, на които казват: „Как може да не обичаш спанак, след като другите го ядат!“ Такава стандартизация обхваща не само екшъни, концерти, фитнес и модни списания. По целия ни свят има всичко друго освен авторитети, които са станали такива поради мисъл. А независимостта не е само цел. Тя е рации, което предполага истинския прогрес за останалите. Но преди това следва да имаш дързостта да кажеш или направиш нещо, което не се възприема от мнозинството. Така е било и в миналото.

През целият XVII в. Европа е разтърсена от масови движения, безредици, бунтове и революции. От Копенхаген до Москва, от Палермо до Дъблин се играе една и съща драма макар и на

различни топографски сцени. Това е драмата на „всеобщата криза на феодализма“, както още тогава ще назоват това явление хронистите. Не на друго. Селски въстания, конституционни кризи, национално-освободителни съзаклятия, династически войни. Крепостникът Ем. Пугачов и средният собственик Ол. Кромуел са героите от двете периферии на Европа. В Англия публично е екзекутиран монарх, смятан за наместник на Бога. Там следва не демокрация, а повече от кралския авторитарен режим, който скоро рухва. В страни от тази дандания остават само Балканите, които тогава не са се наричали така. След 80 години всичко свършва без успех. Навсякъде властта е възстановена и консолидирана. Реставрирана, без Англия, е абсолютната монархия и системата на аристократическите привилегии. „Старият режим“ е регенериран, за да остане в този вид поне още сто години. Неговата условна гибел, започнала от Франция, предизвиква кръвопролитни стълкновения. Тя успява, защото е предшествана от духовна опозиция, която преобразява западната политическа система и цялата морална цивилизация на Стария континент. Виждаме, че една криза може да донесе стабилизация на заплашения от нея ред. Излиза, че кризите могат да бъдат и полезни. Устоите остават. Това също е урок на историята. Но мъдрите съвременници тогава не са се съмнявали, че това е криза на феодалната система, а не недоглежда-

МАНИФЕСТЪ

КЪМЪ

БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЪ

По волята на незабвения Царь Освободителъ великиятъ братски Руски народъ, подпомогнатъ отъ добритѣ ни съсъди, подданицитѣ на Негово Величество Ромѣнския Кралъ и отъ юначнитѣ Българи, на 19 февруарий 1878 год. сломи робскитѣ вериги, що прѣзъ вѣкове оковаваха България, нѣкога тѣй велика и тѣй славна.

Отъ тогава и до днесъ, цѣли тридесетъ години, Българскиятъ Народъ, непоколебимо вѣренъ къмъ паметъта на народнитѣ дѣйци за своята свобода и въодушевляванъ отъ тѣхнитѣ завѣти, неуморно работи за уреждането на хубавата си земя и създаде отъ нея, подъ Мое рководство и онова на О'Бозѣ почившия Князь Александръ, държава достойна да бжде равноправенъ членъ въ сѣмейството на цивилизованитѣ народи.

Винаги миролюбивъ, Моятъ Народъ днесъ копнѣ за своя културенъ и економически напредъкъ; въ това направление нищо не бива да спѣва България; нищо не трѣба да прѣчи за прѣуспѣването ѝ. Такова е желанието на народа Ни, такава е неговата воля — да бжде споредъ както той иска.

Българскиятъ народъ и Държавния му глава, не могатъ освѣти еднакво да мислятъ и едно да желаятъ.

Фактически независима, държавата Ми се спѣва въ своя нормаленъ и спокоенъ развой отъ едни узи, съ формалното разкъсване на които ще се отстрани и настанилото охлаждение между България и Турция.

Азъ и народътъ Ми искрено се радваме на политическото възрждане на Турция; Тя и България, свободни и напълно независими една отъ друга, ще иматъ всички условия да създадатъ и уячатъ приятелскитѣ си връзки и да се прѣдадатъ на мирно вътрѣшно развитие.

Въодушевенъ отъ това свето дѣло и за да отговаря на държавнитѣ нужди и народното желание, съ благословението на Всѣвишния, **прогласявамъ съединената на 6 септември 1885 г. България за независимо Българско Царство** и заедно съ народа си дълбоко вѣрвамъ, че този Ни актъ ще намѣри одобрието на Великитѣ сили и съчувствието на цѣлия про свѣтенъ свѣтъ.

Да живѣе свободна и независима България!

Да живѣе Българскиятъ народъ!

Издаденъ въ древната столица Велико-Търново на 22 септември 1908, двадесетъ и втората година съ Нашето царуване.

На първообразния съ собствената ръка на Негово Величество подписано:

ФЕРДИНАНДЪ I

Приподписали:

Министъръ-Прѣседателъ и Министъръ на Обществениятъ Сградъ, Платищата и съобщенията: *А. Малиновъ.*

Министъръ на Външнитѣ Работи и на Изповѣданията: *С. Паприковъ.*

Министъръ на Вътрѣшнитѣ Работи: *М. Таневъ.*

Министъръ на Народното Просвѣщение: *Н. Мушановъ.*

Министъръ на Финансите: *Ив. Салабашевъ.*

Министъръ на Правосъдието: *Д-ръ Т. Нръстевъ.*

Министъръ на Войната, Генералъ-Лейтенантъ: *Николаевъ.*

Министъръ на Търговията и Земедѣлието: *А. Ляпчевъ.*

не на финансиста или предприемача. Когато обществените институции не могатъ вече да изпълняватъ своите функционални предназначения, никакви операции за подмладяване не предотвратяватъ разрухата. Само я отлагат. Все още аристократите са по-силни отъ бизнеса. Собствеността на земята, а не занаятите и търговията, оставатъ източникъ на сила и влияние. Страхътъ на средната класа остава.

Днесъ наричаме съвременната криза съ всякакви сурогатни имена. Самата дума криза остава йезуитско съчетание за оправдание при всякакви декларации за безпомощност. Откъде и защо дойде тя, никой не съобщава. И дали е някаква новост. Протестите срещу нея не са каприз на мързеливци, а протестъ срещу стопанска система, автоматично обявена за единствено жизнена. Ако има виновни за нея, те плащатъ най-

малката цена, ако изобщо плащатъ. А никой не смее да напомни, че брадатъ философ отъ срещата на XIX в. е предвещалъ, че такива кризи са нормални, циклични и непреодолими за системата ласкаво назована капитализъм.

Съ декларация, молебени и песни въ средновековната църква „Св. 40 мъченици“ беше обявенъ новиятъ път на България. Всичко по-нататък — отъ триумфи до крушения зависеше най-вече отъ нас! ♦